

Міністерство освіти і науки України

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Навчально-науковий інститут технічного сервісу

**Кафедра експлуатації, надійності, міцності
та будівництва ім. В. Я. Аніловича**

ПРИСКОРЕНІ ВИПРОБУВАННЯ НА ЗНОС

**Методичні вказівки до виконання практичної роботи
з дисципліни "Випробування і контроль надійності"**

Для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання, спеціальності:

133 Галузеве машинобудування,

Харків
2021

Міністерство освіти і науки України

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

Навчально-науковий інститут технічного сервісу

Кафедра експлуатації, надійності, міцності та будівництва
імені В. Я. Аніловича

ПРИСКОРЕНІ ВИПРОБУВАННЯ НА ЗНОС

Методичні вказівки до виконання практичної роботи
з дисципліни "Випробування і контроль надійності"

Для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання, спеціальності:

133 Галузеве машинобудування,

Затверджено
рішенням Науково-методичної
ради ННІ ТС ХНТУСГ
Протокол № 7
від 12 травня 2021р

Харків
2021

Схвалено на засіданні
кафедри експлуатації, надійності, міцності та будівництва ім. В.Я.Аніловича
Протокол № 5 від "5" травня 2021 р.

Прискоренні випробування на знос: метод. вказівки до виконання практичної роботи з дисципліни "Випробування і контроль надійності" / Харків. нац. техн. у-т сіл. госп-ва ім. П. Василенка; уклад.: О.С. Гринченко, Е.І. Калінін, В.І. Іванов, Р.М. Петров, В.С. Білих. - Харків : [б. в.], 2021. - 12с.

Фактичний рівень надійності машин оцінюють за результатами випробувань на надійність. Ефективність забезпечення надійності залежить від термінів проведення і можливості прискорення оцінки показників за результатами випробувань. Можливість прискорення оцінки надійності надають такі випробування, методи і режими прискорення яких забезпечують отримання необхідної інформації у більш короткі терміни, ніж в умовах експлуатації.

Скорочення тривалості випробувань може бути здійснено за рахунок збільшення жорсткості режимів випробувань, при яких інтенсивність процесів пошкоджень перевищує максимально можливу величину, що досягається в умовах експлуатації. Ступінь прискорення оцінки надійності під час випробувань часто характеризують кількісно за допомогою коефіцієнта прискорення. В роботі представлена методика розрахунку коефіцієнта прискорення при визначенні режимів прискорених стендових випробувань на знос.

Рецензенти:

В. М. Грищенко, канд. техн. наук, доцент кафедри динаміки і міцності НТУ "ХПІ"

С. О. Поляшенко, канд. техн. наук, доцент кафедри тракторів і автомобілів Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Відповідальний за випуск (зав. каф.) : Е. І. Калінін, д-р. техн. наук, проф.

ПРИСКОРЕНІ ВИПРОБУВАННЯ НА ЗНОС

Мета роботи: вивчити методику розрахунку коефіцієнта прискорення при визначенні режимів прискорених стендових випробувань на знос.

Загальні положення

Зазвичай приймається, що знос U описується степеневою функцією виду:

$$U = a \cdot t^{\nu}, \quad (1)$$

де a і ν - параметри, що характеризують працездатність об'єкта.

Параметр a - це випадкова величина, яка залежить від поєднання різноманітних факторів (конструктивних, виробничих, силових, абразивних, кліматичних та ін.) і може змінюватись в досить широких межах. Параметр ν для одного найменування виробу зазвичай змінюється незначно, і його величина, визначена за результатами раніше проведених експериментів, при розрахунках приймається постійною (табл.1).

Таблиця 1

Значення параметра ν

1	Знос плунжерних пар паливного насосу	1,1
2	Зазор між клапаном і коромислом механізму газорозподілу	1,1
3	Зазори в кривошипно-шатунному механізмі	1,2÷1,6
4	Знос кулачків розподільчого валу	1,1
5	Радіальний зазор в підшипниках кочення і ковзання	1,5
6	Знос посадочних гнізд корпусних деталей	1,0
7	Знос зубів шестерень за товщиною	1,5
8	Знос валиків, пальців і осей	1,4
9	Знос накладок гальм та дисків муфт зчеплення	1,0
10	Знос втулочно-роликового ланцюга (подовження кроку)	1,0

У випадку, коли величина зносу досягає граничного значення $U=U_{зр}$, (рис.1) настає відмова при наробітках T_e і $T_{нр}$ відповідно в експлуатації і в умовах прискорених випробувань.

Для експлуатаційного режиму роботи об'єкту, що зношується

$$U_{зр} = a_e \cdot T_e^{\nu}, \quad (2)$$

при прискорених стендових випробуваннях відповідно:

$$U_{зр} = a_{нр} \cdot t_{нр}^{\nu}, \quad (3)$$

де $U_{зр}$ - величина зносу об'єкта при наробітку $t_{нр}$ до моменту припинення випробувань.

Припиняти випробування слід тоді, коли результати контролю величини

зносу дозволять встановити закономірність зміни його у часі і, на цієї підставі, прогнозувати настання відмови.

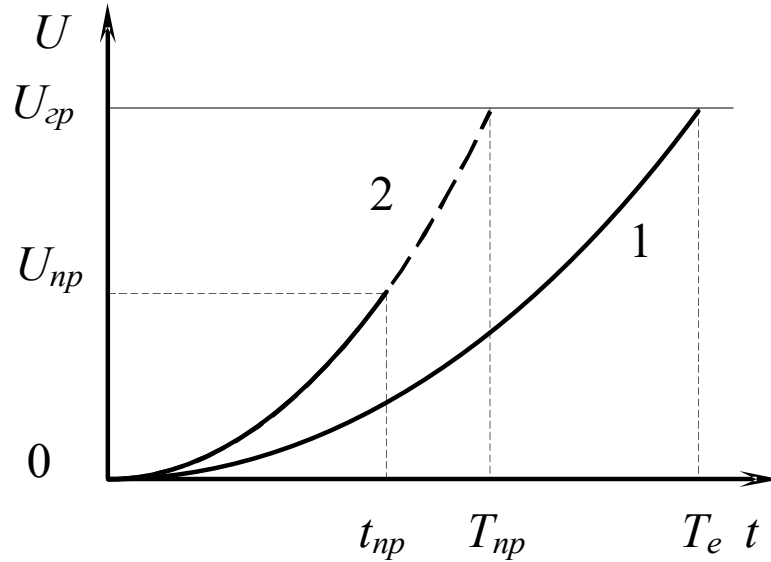

Рис.1. До визначення коефіцієнтів прискорення при зносі:
1 – експлуатаційні випробування; 2 – прискорені випробування

Візьмемо відношення відповідно лівих і правих частин залежностей (2) і (3):

$$\frac{U_{zp}}{U_{np}} = \frac{a_e \left(\frac{T_e}{t_{np}} \right)^v}{a_{np}} \quad (4)$$

Тут $\frac{T_e}{t_{np}} = K_{np1}$, а відношення $\frac{U_{zp}}{U_{np}}$ і $\frac{a_e}{a_{np}}$ слід розуміти як характеристики режимів прискорених випробувань.

Розв'яжемо отримане рівняння відносно K_{np1} :

$$K_{np1} = \left(\frac{U_{zp}}{U_{np}} \right)^{\frac{1}{v}} \left(\frac{a_{np}}{a_e} \right)^{\frac{1}{v}}$$

Будемо вважати, що параметри a_e і a_{np} є функціями зусилля навантаження Q і відносної швидкості V переміщення деталей, що зношуються в експлуатації і при прискорених випробуваннях (відповідно з індексами "e" і "np")

$$\begin{aligned} a_e &= Q_e^\beta \cdot V_e^\alpha; \\ a_{np} &= Q_{np}^\beta \cdot V_{np}^\alpha, \end{aligned} \quad (5)$$

де β і α - емпіричні коефіцієнти.

Тоді

$$K_{np1} = \left(\frac{U_{zp}}{U_{np}} \right)^{\frac{1}{v}} \left(\frac{Q_{np}}{Q_e} \right)^{\frac{\beta}{v}} \left(\frac{V_{np}}{V_e} \right)^{\frac{\alpha}{v}} \quad (6)$$

У наведеному виразі можна вважати, що відношення $\frac{U_{zp}}{U_{np}}$ є характеристикою режиму прискорених випробувань, яка визначає величину коефіцієнта прискорення шляхом прогнозування результатів випробувань

$$K_{np1n} = \left(\frac{U_{zp}}{U_{np}} \right)^{\frac{1}{v}}; \quad (7)$$

де відношення $\frac{Q_{np}}{Q_e}$ і $\frac{V_{np}}{V_e}$ - характеристиками режиму збільшення жорсткості випробувань. Перше - за рахунок підвищення силового, а друге - швидкісного режимів навантаження.

Вони визначають величини коефіцієнтів переходу K_{nQ} і K_{nV} :

$$K_{nQ} = \left(\frac{Q_{np}}{Q_e} \right)^{\frac{\beta}{v}} \text{ і } K_{nV} = \left(\frac{V_{np}}{V_e} \right)^{\frac{\alpha}{v}}. \quad (8)$$

Практика вказує на те, що прискорені випробування дають прийнятні результати при наступних співвідношеннях факторів, які входять у рівняння (6):

$$1,0 \leq \frac{Q_{np}}{Q_e} \leq 1,54; \quad 1,0 \leq \frac{V_{np}}{V_e} \leq 1,33; \quad 1 \leq \frac{U_{zp}}{U_{np}} \leq 2.$$

При подальших розрахунках, як показує досвід, можливо прийняти значення $\beta=1,382$ і $\alpha=0,96$. У таблиці 2 наведені діапазони можливих значень коефіцієнтів K_{nQ} , K_{nV} , K_{np1n} і K_{np1} (при $\beta = 1,382$; $\alpha = 0,96$).

Маючи у наявності особисті реальні дані що до режимів роботи конкретної деталі, слід скористатися наведеною методикою для розрахунку коефіцієнта прискорення.

Таблиця 2

Діапазон можливих значень коефіцієнтів K_{nQ} , K_{nV} , K_{np1n} і K_{np1}

Коефіцієнт v	Для більш жорсткого режиму випробувань				Прогнозування		K_{np1}
	силового		швидкісного		$\frac{U_{zp}}{U_{np}}$	K_{np1n}	
	$\frac{Q_{np}}{Q_e}$	K_{nQ}	$\frac{V_{np}}{V_e}$	K_{nV}			
1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
1,0	1,54	1,816	1,33	1,315	2	2,0	4,78
2,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
2,0	1,54	1,35	1,33	1,15	2	1,414	2,2

Коефіцієнти прискорення K_{np2} і K_{np3} визначаються за наведеними вище залежностями.

Порядок виконання роботи

Під час виконання індивідуального завдання за вихідними даними (табл. 3) підібрати режими цілодобових прискорених випробувань, забезпечуючи (якщо це необхідно), задане значення коефіцієнта прискорення $[K_{np}]$ варіюванням даних колонок 3, 5, 6 і 7 табл. 3.

Таблиця 3

Вихідні дані до завдання що до вибору режимів стендових випробувань на знос

№ строки	$[K_{np}]$	K_{np3}	ν	$\frac{Q_{np}}{Q_e}$	$\frac{V_{np}}{V_e}$	$\frac{U_{zp}}{U_{np}}$	t_{e2}
1	2	3	4	5	6	7	8
1	15	2,60	1,1	1,10	1,03	2,0	8,0
2	20	2,70	1,2	1,15	1,07	1,9	10,0
3	25	2,80	1,3	1,20	1,10	1,8	12,0
4	30	2,90	1,4	1,25	1,14	1,7	14,0
5	35	3,00	1,5	1,30	1,17	1,6	16,0
6	35	3,10	1,6	1,35	1,20	1,5	16,0
7	30	3,20	1,7	1,40	1,23	1,4	14,0
8	25	3,30	1,8	1,45	1,26	1,3	12,0
9	20	3,40	1,9	1,50	1,30	1,2	10,0
0	15	3,50	2,0	1,54	1,33	1,1	8,0

Приклад.

Підібрати режими прискорених стендових випробувань на знос пальців гусеничного ланцюга трактора Т-150 таким чином, щоб коефіцієнт прискорення випробувань складав $[K_{np}]=24,5$.

Вихідні дані: $\nu = 1,1$; $t_{e2}=8$ год; $t_{np2}=24$ год; $\frac{U_{zp}}{U_{np}}=2$.

Спочатку підрахувати коефіцієнт прискорення K_{np} під час роботи стенда в ущільненому за часом режимі випробувань.

Якщо отримане значення K_{np} виявиться менше потрібного значення $[K_{np}]=24,5$, то подальше прискорення випробувань забезпечити за рахунок збільшення жорсткості швидкісного режиму. При цьому збільшення жорсткості швидкісного режиму не має перевищувати 10% від номінального, тобто

$$\left[\frac{V_{np}}{V_e} \right] = 1,1.$$

Подальше прискорення випробувань до значення $K_{np}=[K_{np}]$ реалізувати за рахунок підвищення жорсткості силового режиму навантаження.

Розв'язок.

Прискорення випробувань забезпечуємо, по перше, за рахунок ущільнення випробувань, і, по друге, за рахунок підвищення жорсткості швидкісного і силового режимів випробувань.

Режим ущільнених випробувань досягається за рахунок:

- прогнозування результатів випробувань, що характеризується коефіцієнтом прискорення K_{np1n} , якій дорівнює (формула 7)

$$K_{np1n} = \left(\frac{U_{zp}}{U_{np}} \right)^{\frac{1}{v}} = 2^{1,1} = 1,88;$$

- збільшення тривалості роботи стенда продовж доби, що характеризується коефіцієнтом K_{np2}

$$K_{np2} = \frac{t_{np2}}{t_{e2}} = \frac{24}{8} = 3;$$

- максимального "ущільнення" циклів навантаження пальців гусеничного ланцюга, що характеризується коефіцієнтом прискорення K_{np3max} :

$$K_{np3max} = \frac{1}{n_3} \cdot \frac{t_3}{t_{y3}}. \quad (9)$$

Для визначення величини коефіцієнта K_{np3max} розглянемо схему роботи гусеничного ланцюга трактора (рис.2).

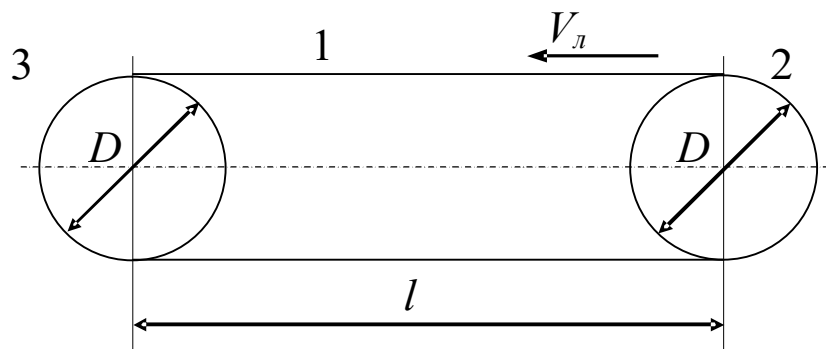

Рис. 2. Схема гусеничного ланцюга трактора:
1 – ланцюг гусеничний; 2 - зірочка ведуча; 3 - колесо

Будемо вважати, що за один оберт гусеничного ланцюга впродовж часу t_3 , що відповідає його довжині L_l

$$L_l = 2l + \pi D, \quad (10)$$

де l - відстань між осями ведучої зірочки і колеса;

D - діаметр зірочки (колеса),

відбуваються два перегини шарніра - по одному відповідно на зірочці та на колесі. Отже, $n_{e3}=2$.

Довжина шляху $l_{ш}$, пройденого шарніром ланцюга кожен раз на зірочці або колесі, дорівнює

$$l_{ш} = \frac{\pi D}{2}; \quad (11)$$

і цей шлях відповідає тривалості одного циклу навантаження $t_{ц3}$.

Виразимо довжину ланцюга L_l і шлях шарніра $l_{ш}$ через швидкість руху ланцюга V_l і відповідний час t_3 :

$$L_l = V_l \cdot t_3; \quad l_{ш} = V_l \cdot t_{ц3}.$$

Виключивши з останніх виразів V_l , знайдемо з урахуванням (10) і (11) відношення

$$\frac{t_3}{t_{ц3}} = \frac{L_l}{l_{ш}} = \frac{2(2l + \pi D)}{\pi D},$$

і з урахуванням цього, визначимо $K_{np3 \max}$ з (9):

$$K_{np3 \max} = \frac{1}{2} \cdot \frac{2(2l + \pi D)}{\pi D} = \frac{2l}{\pi D} + 1.$$

Для трактора Т-150 $l=2604$ мм; $D=604$ мм. Тоді

$$K_{np3 \max} = \frac{2 \cdot 2604}{3,14 \cdot 604} + 1 = 3,75.$$

Максимально можливе розрахункове значення загального коефіцієнта прискорення при обраних режимах прискорених випробувань складає:

$$K_{np} = K_{np1n} \cdot K_{np2} \cdot K_{np3} = 1,88 \cdot 3 \cdot 3,75 = 21,15,$$

що менше за потрібне $[K_{np}] = 24,5$.

Подальше збільшення коефіцієнта прискорення K_{np} можливе за рахунок підвищення жорсткості швидкісного і силового режимів навантаження.

Збільшення значення коефіцієнта прискорення, якого не вистачає

$$K'_{np} = \frac{24,5}{21,15} = 1,16$$

спочатку слід забезпечити збільшенням жорсткості швидкісного режиму.

Тоді на підставі (8) маємо:

$$K_{nV} = \left(\frac{V_{np}}{V_e} \right)^{1,1}_{0,96} = 1,16, \quad \text{звідки} \quad \frac{V_{np}}{V_e} = 1,16^{0,96}_{1,1} = 1,19.$$

Як видно, при такому режимі $\frac{V_{np}}{V_e}$ більше допустимого $\left[\frac{V_{np}}{V_e} \right] = 1,1$. Допус-

тиме значення коефіцієнта K_{nV} , що відповідає допустимому значенню $\left[\frac{V_{np}}{V_e} \right] = 1,1$,

складає:

$$[K_{nV}] = \left[\frac{V_{np}}{V_e} \right]^{1,1}_{0,96} = 1,1^{1,1}_{0,96} = 1,09.$$

Тепер $K_{np} = 1,88 \cdot 3 \cdot 3,75 \cdot 1,09 = 23,05$. Таке значення K_{np} все ще менше за потрібне $[K_{np}] = 24,5$.

Величину коефіцієнта прискорення K_{np}'' , якої не достає, слід забезпечити за рахунок підвищення жорсткості силового режиму навантаження:

$$K_{np}'' = \frac{24,5}{23,05} = 1,06.$$

В цьому випадку, з урахуванням (8), коефіцієнт переходу K_{nQ} має дорівнювати:

$$K_{nQ} = \left(\frac{Q_{np}}{Q_e} \right)^{1,1} = 1,06, \quad \text{звідки} \quad \frac{Q_{np}}{Q_e} = 1,06^{\frac{1,1}{1,382}} = 1,05.$$

Таким чином, щоб результати випробувань були отримані з коефіцієнтом прискорення $[K_{np}] = 24,5$, режими випробувань мають бути такими:

- випробування проводити цілодобово ($K_{np2} = 3$);
- з ущільненим режимом циклів навантаження ($K_{np3} = 3,75$);
- підвищення жорсткості випробувань забезпечити за рахунок збільшення

швидкісного режиму у $\frac{V_{np}}{V_e} = 1,1$ рази, що забезпечує значення $K_{nV} = 1,09$, і сило-

вого - у $\frac{Q_{np}}{Q_e} = 1,05$ рази, що дає значення $K_{nQ} = 1,06$. При таких режимах випробу-

вань коефіцієнт прискорення K_{np} дорівнює

$$K_{np} = K_{np1n} \cdot [K_{nV}] \cdot K_{nQ} \cdot K_{np2} \cdot K_{np3} = 1,88 \cdot 1,09 \cdot 1,06 \cdot 3 \cdot 3,75 = 24,44,$$

що достатньо наближено до потрібного $[K_{np}] = 24,5$.

Якщо палець гусеничного ланцюга трактора має експлуатаційний ресурс $T_e = 4000$ мото-год, то при 8-годинній добовій роботі машини ($t_{e2} = 8$ год.) він досягне граничного стану за

за $\frac{T_e}{t_{e2}} = \frac{4000}{8} = 500$ календарних діб. При прискорених

випробуваннях той же результат буде досягнутий у $K_{np} = 24,5$ рази швидше, тоб-

то за $\frac{500}{24,5} = 20,5$ діб.

Щоб отримати експлуатаційний ресурс T_{np} , необхідно тривалість випробувань, виражену у годинах, помножити на коефіцієнт прискорення при $K_{np2} = 1$, тобто на величину

$$\frac{K_{np}}{K_{np2}} = \frac{24,44}{3} = 8,15.$$

Питання для самоконтролю

1. Коли і при яких умовах слід припиняти випробування?
2. Яким чином можна збільшити жорсткість режиму випробувань?
3. За рахунок чого досягається режим ущільнених випробувань?

Рекомендована література

1. Міцність та надійність машин: Навчальний посібник /В.Я.Анілович, О.С.Грінченко, В.В.Карабін, В.О.Літвінов, В.Л.Литвиненко, за ред. В.Я.Аніловича. –К., Урожай, 1996. 288с.
2. Анилович В.Я., Гринченко А.С., Литвиненко В.Л. Надежность машин в задачах и примерах /За ред В.Я.Аниловича. – Харьков: Око, 2001. – 320с.
3. Гринченко А.С. Механическая надежность мобильных машин: оценка, моделирование, контроль – Х.:Віровець А.П. «Апостроф», 2012. – 259 с.
4. Погорелый Л.В. Испытания сельскохозяйственной техники./ Л.В. Погорелый, В.Я. Анилович – Научно-методические основы оценки и прогнозирования надежности сельскохозяйственных машин. – Феникс, 2004. – 208 с.
5. Армашов Ю.В., Випробування сільськогосподарської техніки на надійність: Навч. посібник / Ю.В. Армашов, П.К. Охмат Дніпропетровськ, 2002.- .219 с.
6. Випробування і сертифікація техніки АПК: Навчальний посібник/ К.І. Шмат, Є.І. Бондарев, О.В. Мігальов та ін. - Херсон: ОПДІ-плюс, 2004. - 268 с.
7. Надійність машин: Практикум / О.С.Грінченко, В.Г.Кухтов, О.І.Алфьоров, В.Б.Савченко, Є.І.Калінін, В.І.Іванов, Г.П.Юр'єва; За ред. О.С.Грінченка, В.Г.Кухтова. – Х.: ТОВ «Планета-принт», 2018. 140 с.

ПРИСКОРЕНІ ВИПРОБУВАННЯ НА ЗНОС

Методичні вказівки до виконання практичної роботи
з дисципліни "Випробування і контроль надійності"

Укладачі:

ГРІНЧЕНКО Олександр Степанович

КАЛІНІН Євгеній Іванович

ІВАНОВ Володимир Іванович

ПЕТРОВ Руслан Максимович

БІЛИХ Владислав Сергійович

Формат 60×84 1/16. Гарнітура Times New Roman.

Папір для цифрового друку. Друк принтерний.

Умов. друк. арк. 0,5

Наклад 100 примірників.